

UDK 316.774(497.6)(048)
001.102(497.6)(048)

Primljeno: 28. 04. 2021.

Stručni rad
Professional paper

Emina Dedić Bukvić

VAŽAN DOPRINOS RAZVOJU MEDIJSKE I INFORMACIJSKE PISMENOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI

(Medijska i informacijska pismenost: Istraživanje i razvoj, Emir Vajzović, ur., Fakultet političkih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 2020)

Medijska i informacijska pismenost: istraživanje i razvoj je djelo grupe autora publikovano 2020. godine u izdanju Instituta za društvena istraživanja Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu. U saradnji sa Uredom UNESCO-a i Uredom UNICEF-a BiH, te uz podršku Fakulteta političkih nauka i rektorata Univerziteta u Sarajevu, osmišljen je projekat, realizovane su njegove aktivnosti što je u konačnici dovelo do objavljivanja knjige.

Cilj knjige jeste predstaviti osnovne rezultate istraživanja i razvoja medijske i informacijske pismenosti radi boljeg razumijevanja kompleksnosti integralnog koncepta i holističkog pristupa ovoj oblasti. Knjiga se sastoji iz šest dijelova koje su pisali: Emir Vajzović ujedno i urednik, Mario Hibert, Lejla Turčilo, Amer Džihana, Amer Osmić, Lamija Silajdžić i Haris Cerić.

Prvo poglavlje ovoga zbornika donosi strateški pristup u promišljanju o medijskoj i informacijskoj transformaciji bosanskohercegovačkog društva. Autor Emir Vajzović sublimirao je napore tima domaćih stručnjaka koji su prethodnih godina vodili naučno-istraživačke, stručne, konsultativne procese na planu medijske i informacijske pismenosti. Tako je 2018. godine objavljena *Pregledna studija o politikama i strategijama medijske i informacijske pismenosti u Bosni i Hercegovini* koja je

predstavljala oslonac za četiri nove studije u prošloj godini. Zahvaljujući svemu tome Univerzitet u Sarajevu uvodi nastavni predmet *Informacijska i medijska pismenost* na ovoj visokoškolskoj instituciji od akademske 2019/20. godine.

Drugo poglavlje, koje nosi naziv "Kritička medijska i informacijska pismenost: Medijska i informacijska pismenost u školskoj biblioteci", potpisuje Mario Hibert. Prema mišljenju autora, školska biblioteka može biti komunikacijsko čvorište škole koje pruža podršku procesima (umreženog) učenja. Naime, sticanje vještina cjeloživotnog učenja i odgajanje aktivnih korisnika informacija jeste suštinska misija školske biblioteke. Učiti kako učiti, kritički promišljati, pronalaziti i vrednovati informacije, organizovati ih u adekvatne resurse znanja su vještine koje krasi savremeni kontekst obrazovanja. Da bi odgovorili na ove izazove, bibliotekari, kao stručni saradnici skupa sa članovima pedagoško-psihološke službe i sa nastavnicima, trebaju kontinuirano osnaživati vlastite vještine za upravljanje multimodalnim okruženjima, savremenim stilovima učenja i poučavanja, obrazovnim potrebama učenika „digitalnih urođenika“. Zbog toga je ključna kontinuirana pedagoška izobrazba svih odgojno-obrazovnih radnika kako bi odgovorili na potrebe umreženog društva. Ništa manji značaj imaju i njihova profesionalna partnerstva, jačanje školskih biblioteka i škola uopće. Kao prvorazredan ekspert iz ove oblasti Hibert nas vodi kroz sadržaj teksta donoseći mnoštvo fusnota, kojima potkrepljuje ključne teze o značaju partnerstva odgojno-obrazovnih radnika, a fokus je na dijalogu i podršci kojima se podstiče i olakšava razvoj čitalačkih navika u kontekstu nastavnih predmeta i ciljeva curriculumu, razvoj multimodalne pismenosti, istraživački vođenog učenja i prilika za interkulturalno obrazovanje i izgradnju multikulturalnih zajednica.

U trećem poglavlju, čija je autorica Lejla Turčilo, predstavljena je medijska i informacijska pismenost kao metakompetencija koja se razvija kroskurikularno, jer ju je nemoguće razvijati samo kroz predmetno orijentirano obrazovanje ili neki od oblika neformalnog učenja. To, naravno, ne isključuje njen razvoj kroz segmente formalnog kao i neformalnog učenja, ali i kao nužne komponente cjeloživotnog učenja. Medijska i informacijska pismenost ima za cilj ne samo kompetentne građane, nego i kvalitetnije medije, kvalitetniju ukupnu javnu sferu života kroz stvaranje pretpostavki za kvalitetnu javnu debatu. Kako bi se ostvarili ovi ciljevi potrebno je pomjeriti fokus poučavanja sa sadržaja na pojedinca koji je uključen u odgojno-obrazovni proces. Za tu promjenu potrebni su educirani pedagozi i andragozi, kao i komunikolozi, sociolozi i drugi stručnjaci koji će aktivnim sudjelovanjem osmisliti pristup u po(d)učavanju medijske i informacijske pismenosti utemeljen na postavkama cjeloživotnog učenja. Kako autorica navodi, koncept medijske i informacijske pismenosti je inkluzivan i kolaborativan, te nastoji osvijestiti, podržati,

razvijati mehanizme, vještine i kompetencije koji će omogućiti informacijsko-komunikacijsku interakciju s drugima.

U četvrtom poglavlju *Uloga medija u promociji medijske i informacijske pismenosti*, autor Amer Džihana nudi tumačenje uloge medija u promociji medijske i informacijske pismenosti. Kroz tekst otvara brojna pitanja koja potiču čitatelje na promišljanja i ujedno ih informiše kako o historijskim tako i o savremenim pristupima medijima i njihovoj ulozi u društvu. No, prepoznata su kao ključna dva pitanja. Prvo, da li mediji trebaju imati ulogu u promociji medijske i informacijske pismenosti, i drugo, kakva treba biti ta uloga. Odgovori se oslanjaju na teoriju društvene odgovornosti medija kao polaznu tačku u diskusijama o pravu javnosti da dobije adekvatnu uslugu od medija. Ukoliko se uspostavi povezivanje medijskih sloboda s društvenom odgovornošću onda sloboda medija ima instrumentalnu vrijednost i neophodno ju je zasnovati na određenim društveno poželjnim vrijednostima, kao što su jednakost, pravda, znanje i sl. U tekstu je istaknuta zapravo ključna uloga novinarske profesije u promociji medijske i informacijske pismenosti, ali i jačanju društvene odgovornosti povezane sa poželjnim vrijednostima. Naime, sticanje i očuvanje povjerenja građana omogućava medijima aktivno učešće u borbi protiv različitih oblika dezinformacija čiji suakteri mogu biti jedino medijski i informacijski opismenjeni članovi društva.

U petom poglavlju *Istraživanja o medijskoj i informacijskoj pismenosti u Bosni i Hercegovini* grupa autora predstavlja istraživanja o medijskoj i informacijskoj pismenosti u BiH. S namjerom razvoja medijske i informacijske pismenosti u BiH Institut za društvena istraživanja Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu sproveo je tri istraživanja čije podatke detaljno opisuju autori Emir Vajzović, Lejla Turčilo, Amer Osmić, Lamija Silajdžić i Haris Cerić. Analizom je utvrđeno da je od 2001. godine pa do kraja 2020. godine objavljen niz publikacija koje su se djelimično ili u potpunosti bavile medijskom i informacijskom pismenosti u BiH. U predočenim publikacijama zastupljene su sljedeće teme: medijska pismenost, informatička i informacijska pismenost, navike korištenja medija među nastavnicima, zastupljenost informatičke i informacijske pismenosti u inicijalnom obrazovanju nastavnika i kod nastavnika u praksi, uloga bibliotekara u razvoju informacijske pismenosti i unapređenje medijske i informacijske pismenosti studenata Univerziteta u Sarajevu. Značajni su i izvori čiji su autori stručnjaci iz susjednih zemalja, Evrope i svijeta koji također daju doprinos naučnom osvjetljavanju značaja medijske i informacijske pismenosti kako u BiH, tako i šire. Nalazi su pokazali da je ključno o medijskoj i informacijskoj pismenosti govoriti, pisati i po(d)učavati u okviru formalnog, neformalnog i informalnog učenja, te da je oblgatan interdisciplinarni i kroskurikularni pristup.

U okviru ovog poglavlja predstavljani su i rezultati istraživanja samoprocjene nastavnika i bibliotekara o kompetencijama za podučavanje medijske i informacijske pismenosti. Cilj je bio utvrditi njihove kompetencije za podučavanje medijske i informacijske pismenosti u osnovnim i srednjim školama. Pošlo se od pretpostavke da je samopercepcija učesnika istraživanja važan korak u razumijevanju stvarnih potreba njih samih i njihovih učenika o temama iz ove oblasti. Rezultati pokazuju da su učesnici iskazali visok nivo nesigurnosti kada je riječ o razumijevanju koncepta medijske i informacijske pismenosti, ali da prepoznaju važnost funkcionalne pismenosti u koju se ubraja medijska i informacijska pismenost. To jasno ukazuje da postoji mnogo prostora i potrebe za jačanje ovih kompetencija i razumijevanje njihove kroskurikularne prirode. Iako su sadržaji iz medijske i informacijske pismenosti slabo zastupljeni u obrazovanju na primarnom i sekundarnom nivou, učesnici su istakli da se medijskom i informacijskom pismenošću može poticati razvijanje kritičkog mišljenja kod učenika. Stoga je važno postaviti ishode učenja tako da učenici na kraju određenog nivoa obrazovanja mogu procijeniti postignute kompetencije iz medijske i informacijske oblasti s naglaskom na interdisciplinarnan pristup. Kada je riječ o promociji i uvrštavanju medijske i informacijske pismenosti u obrazovni sistem, učesnici istraživanja smatraju da osim njihove spremnosti i kompetentnosti da po(d)učavaju mlade, nisu potrebne druge investicije. U istraživanju je prepoznato da su nastavnici didaktički i metodički kompetentni i da mogu po(d)učavati učenike u ovoj oblasti kada je riječ o određenim temama, a za druge teme potrebna im je dodatna obuka kroz programe stručnog usavršavanja. Rezultati ovog istraživanja ohrabruju upravo zbog svjesnosti odgojno-obrazovnih radnika o važnosti medijske i informacijske pismenosti u savremenom dobu, te o njihovoj spremnosti da po(d)učavaju mlade o temama koje će ih pripremiti za društvo znanja.

U okviru petog poglavlja predstavljena su i istraživanja o nivou kompetencijama medijske i informacijske pismenosti roditelja i djece, kao i istraživanje o stanju medijske pismenosti djece na području Kantona Sarajevo. Oba prikaza ističu vrijednosti zbog kojih trebamo pisati, istraživati i po(d)učavati sve građane BiH temama iz medijske i informacijske pismenosti s namjerom kreiranja konstruktivne i stvaralačke misli koja će doprinositi unapređenju društva.

U šestom poglavlju *Prilozi* ponuđeni su značajni dokumenti koji će zadovoljiti apetite istraživačke i naučne zajednice. Publikacija, pred kraj, nudi i popis ključnih pojmova.

Vrijednosti ovog zbornika potvrđuju i recenzenti koji ga vide kao važan doprinos medijskoj i informacijskoj pismenosti u Bosni i Hercegovini, ne štedeći pohvale za interdisciplinarni tim istraživača i naučnika pod voditeljskom palicom Emira

Vajzovića. Urednik veli da je knjiga posvećena *dječijoj radoznalosti, mašti i istinskom istraživačkom duhu*, što potvrđuje činjenicu da je neophodno poticati kritičko promišljanje i kreativnost u odgojno-obrazovnom radu s djecom i odraslima, a to se može postizati izučavanjem medijske i informacijske pismenosti. To je imperativ savremenog poučavanja.

Adresa autorice
Authors' address

Emina Dedić Bukvić
Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
emina.dedic.bukvic@ff.unsa.ba

